

Motorral az Adriára

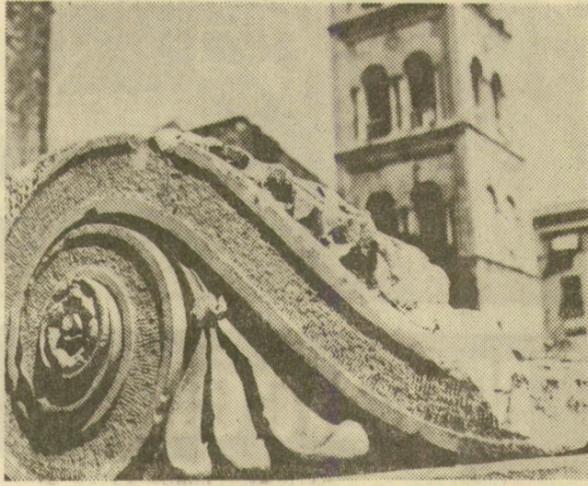
A valamikori Zára. A város előtt vasbeton kiserődök tűnnek fel lépten-nyomon az út mentén. Háborús emlékek. Akkoriban olasz helyőrség tanyázott bennük. Most üresen állnak, celtalanul, magukra hagyva. Sokba kerülne lerombolásuk.

Barátaink nyaralója a város menti kis halászfaluban, Diklóban van. De különben sem főne a fejünk, hol töltsük az éjszakát. Az este közeledtével már néhány kilométerrel a város előtt intetgető, táblát tartogató gyerekek várják az utazót. Szobát kínálnak. A város kapujában meg valóságos tömeg áll az út mentén. Néha szinte leszedik az embert a motorról. Dehát — ismerőseink nyaralója olcsóbb.

Már sötét van, mire a nyaralóhoz érünk. De seba. Vetrköz és futás a partra. A víz sós és — hideg. Sötét jéghegy. Legalábbis így érzem az ember, amíg nagynehezen beleerőlteti magát a fekete színű tengerbe. Dehát szegény lenne félbehagyni. És néhány karcsapás után kiderül, nem is olyan hideg. Sötét, egészen kellemes.

A napok jobbra fordulásával és felfedező utakkal telnek. A városba vezető út mellett, alig egy kilométerre van Dikló. Jó néhány évszázados kis halászfalu. Zegzugos, szűk utcáskák, jobbára egyemeletes, lapos tetejű, köből épült házak. A falu szélén hatalmas, mély kút. Feketeruhás öregasszonyok hordják a vizet. Fejtetőn vagy számarháton. A víz nagy kincs erre felé. Kéves van belőle. Egy kút, no meg a ciszternákban telente összegyűlt esővíz. Itt különben szinte csak öregeket látni, meg néhány gyermeket és asszonyt. A fiatalok, főként a férfiak más tájakra vándoroltak. A megélhetés után. Hiába gyönyörű tenger az Adria, a hal egyre kevesebb benne. Már csak kevesen úzik az ósi halász-

ZADAR

Egy szép faragás a római fórum kövei közül. Háttérben a dóm tornya

mesterséget. Megélni abból — legalábbis kisipari módon — nem nagyon lehet. A nyaraló mellett kitett varsa sem halat, hanem polipot fogott.

Diklótól néhány kilométer Zára, a tengerpart egyik legöregebb városa. Öreg, de régisége talán a legkevésbé feltűnő az Adria évezredes városai között. Itt az új egybeépült a régivel. A hatalmas falakkal körülvett belvárosban csak egy színt a római fórum köveinek csoportja, vagy az ezer évnél is öregebb Szent Donát-templom hatalmas tömbje. Velük szemben romos, kitért ablakokkal égrenző házak. Szörnyű napokról beszélnek: az olasz kézen lévő Zarat a II. világháborúban 72 légitámadás érte.

Am a vendég inkább a Szent Donát-templomot nézi. Kívülről is feltűnik hatalmas méreteivel, szokatlan, nyolcszög alakú alaprajzával. Valószínűleg már Napóleon katonái is így csodálták. A nehezen megtalált oldalajtón belépőt két meg-

lepítés is éri. Az egyik: zongoraművész gyakorol az esti koncertre. Chopint játszik. Csadálatos zené a csodás akusztikájú templomban. Aztán a méretek. Belülről még nagyobbak látszik. Oldalt hatalmas kőoszlopok tartják a magasban körbefutó karzatot. A megnyezet szinte eltűnik a magasban. A székeken egy-két fiatal ül, elmélyedve a zenében. Körülöttük a IX. században rakott hatalmas falak.

Csak pár kilométer a város. Naponta többször is érdemes bemenni. Motorral nincs messze. És az út külön élménnyel is szolgál. Jugoszláviában ugyanis lakott területen nem kötelező a bukkósák. Így aztán, leszállva a motorról, nem kell sisakkal a kézben, mint valami megkülönböztető és főként kényelmetlen „bélyeggel” menni mindenhol. Mert útközben szívesen hordja az ember, de városban! Főként ha csak néhány saroknyi útról van szó, jobb nélküle.

Szavay István

A Tisza-völgyi nagy árvíz évfordulóján

Egy éve, 1970. június 2-án, éjfél után 1 órakor 961 centiméteres vízállással tetőzött az árvíz Szegednél. Sem ez az eddig még soha elő nem fordult, a városi partfal járdaszintjén is arannyival meghaladó vízszint, sem a gátakat 7 héten át ostromló, ennél csak néhány deciméterrel alacsonyabb, szűnni nem akaró árhullámsorozat nem lehetett ezúttal elég ahhoz, hogy a védekezés erőt megtörje; és jóllehet, másfél méterrel is magasabb volt az árvíz szintje, mint 1879-ben, a második szegedi árvíz veszélyét 1970-ben sikerült elhárítani.

Az emlékeztető tetőzés elő évfordulójától kezdve Vásárhelyi Pál szegedi szobrának talapzatán árvízjeles tábla utal az 1970. év fenyegető veszedelemére. Az emléktáblán meghúzott vonal — talán ijesztően — pontosan a tetőző vízszint magasságába került. Innen látható, hogy a Széchenyi teret csaknem 2 méter magasságban boríthatta volna a víz, Szeged város mélyebb pontjain pedig a földszintes házaknak még a teteje is alig látszott volna ki a vízből.

Az árvízjeles tábla elhelyezésével közvetve tiszteletünket fejezzük ki Vásárhelyi Pál, a nagy magyar vízmérnök, a Tisza-szabályozás műszaki megalapozója iránt; munkás és mérnök elődeink iránt, akik a folyó töltés-rendszerének kiépítését hosszú évtizedek alatt, akkor még kézi földmunkával is maradandó alkotva végrehajtották; nemkülönben az 1970. évi árvízvédekezés résztvevői — irányítók és végrehajtók — iránt. Szükséges, hogy jövőbeni árvízvédelmi és árvízmentesítési feladatainkra is mindenkor emlékeztessen ez a tábla.

A Tisza szabályozása történelmi tett volt, és hazánk területének mintegy egynegyedén biztosította az ipari és mezőgazdasági termelést, a lakosság megélhetését, sőt egyáltalában: letelepedését is. Ha negyed vagy fél évszázadonként olykor hallat magáról a haragvó Tisza, újra és újra meg szoktuk kérdezni: sikeres volt-e Széchenyi és Vásárhelyi nagy műve, biztonságos védelem-e bennünket a Tisza és mellékfolyóinak töltései?

Erre a kérdésre egyértelmű igennel válaszolhatunk. Az igaz, hogy az árvizek tetőző szintje a gátak megépítése óta emelkedett és részben emelkedik ma is. Az emelkedés ráadásul éppen az Alsó-Tiszán, a Körös torkolata és Szeged között volt a legnagyobb. Itt torlódhatnak ugyanis egymásra a Tisza, Körös és Maros árhullámai, és a Du-

na esetleges visszaduzzasztásai itt még érvényesülhetnek. A mellékfolyók szabályozásával sikerült elérni, hogy az ottani árvizek első hulláma gyorsan vonuljon le, és ne találkozhassék a Felső-Tiszáról érkező tetőzésekkel. Azt azonban nyilvánvalóan már nem lehetett megakadályozni, hogy a mellékfolyók viszonylag ritkán előforduló második, vagy további árhullámai ne találkozhassanak a Tisza korábbi árhullámaival.

Tavaly, június elején — mint ismeretes — a Maros második árhulláma egészen kis időközönként leszállásával szinte csúcson találkozott a Tisza árhullámaival. Június közepén pedig a Maros harmadik és negyedik árhulláma találkozott, meglehetősen nagy tiszai mederteltség mellett, a Körös soha nem látott árhullámaival. A veszélyes helyzetek tehát ezúttal eddig elő nem fordult kombinációkban halmozódtak. Az ezekkel járó víztömmegek fogadására is alkalmas volt azonban előrelátóan megépített töltés-rendszerünk.

Ha a tavalyi nagy árvízvédekezés alatti személyes élményeimről is szabad itt megemlékezni, elmondhatom: számomra, és a szegedi árvízvédelem hidrológiai szolgálata számára kétszertelenül a május 24-én esti és május 25-én délelőtti órák voltak a legizgalmasabbak. A tiszai árhullám akkor már a maga teljességében kifejlődött, és vonult fenyegetően lefelé. Már ebből is számítani lehetett Szegednél az 1932. évi addigi legnagyobb vízállások megismétlődésére június 1. és 5. között. De akkor már felismerjük az éppen kezdődő második marosi árhullámot is, amely a tiszai árhullámmal való szegedi találkozására nézve pontosan a legveszélyesebb, 8—10 napi időtartamban jelentkezett. Szeged sorsa tulajdonképpen ezekben az órákban dőlt el. Akkor vált világossá ugyanis, hogy milyen méretű a fenyegetés, de akkor vált egyúttal bizonyossá az is, hogy a veszedelemre a megfontolt, magabiztos védekezés eszközeivel lehet és kell eredményesen felkészülni.

Erdői Ferenc írta utolsó munkájában: „...sem magunk, sem más nem tehetne szemrehányást, ha nem nyertük volna meg ezt az árvízi háborút. De mert megnyertük, mert erősek voltunk, szerveztünk és állhatatosak, most az is feltámadt, hogy talán nem is volt olyan nagy a veszedelem, s normális dolog, hogy sikerrel megvédtük magunkat. Nem normális dolog, rendkívüli teljesítmény ez,

történelmi távlatokra szóló haditettet hajtottunk végre. Ezt magunknak is tudnunk kell és a világnak is jobban értésére kellett volna adnunk.”

Az évfordulón elhelyezett árvízjel különbözni fog minden más eddigi, szegedi árvízjeltől. Most nem a megtörtént árvízkatasztrófiának, hanem a fenyegető eshetőség szaktudással és hősiességgel történt elhárításának dicsőséges emlékét véstük köbe.

Dr. Vágás István,
a műszaki tudományok
kandidátusa

NAPI KISLEXIKON

az élet-színvonalról

Sokat beszélünk róla. Mindenkit a lehető legközelebről érintenek változásai. Ez érthető is, hiszen amellett, hogy lényegesen befolyásolja a közhangulatot, az életszínvonal alakulása jól tükrözi egy-egy ország gazdasági és bizonyos szempontból társadalmi fejlettségét is. Legtöbbször azonban nem nagyon ismerjük, mi az életszínvonal, melyek az összetevői.

● A reálbér?

Az életszínvonal voltaképpen valamely ország lakosságának anyagi, kulturális, szociális és politikai helyzetét mutatja. Három legfontosabb tényezője: a reálbér, a reáljövedelem és a fogyasztás. A reálbér azt fejezi ki, hogy bizonyos összegű munkabéért (nominálbér) mennyi fogyasztási cikket és milyen szolgáltatásokat lehet vásárolni. Megállapításánál tehát két tényezőt kell figyelembe venni: a kereseteket és az árak alakulását. Számítására egy példa: ha a nominálbér 5 év alatt 12 százalékkal nőnek, a fogyasztói árak pedig 3 százalékkal, a reálbér 9 százalékkal emelkedik.

● A reáljövedelem?

Az életszínvonalat a reálbér nem jellemzi kellőképp. Számításba kell venni az egyéb juttatásokat is, és azt, hogy az összes jövedelemből hányan élnek meg. Vagyis ez a mutató magába foglalja a családi pótlékokat, segélyeket, jutalmakat, nyereségrészesedést; az oktatás, ingyenes egészségügyi ellátás stb. költségeit. Emellett nem egy keresőre számítják, hanem figyelembe veszik az eltartott családtagokat is. Mostani életszínvonalunkra például jellemző a béren kívüli juttatások sokfélesége és az államkasszát terhelő tekintélyes összege. A tendencia azonban elsősorban a bérek növelésére irányul, szemben a juttatásokkal — de természetesen nem azok kárára.

● A fogyasztás?

Szerkezetének módosulása jól tükrözi egy ország életszínvonalának alakulását. Mi például több értékes, felférhető és egyben drágább élelmiszert vásárolunk, mint korábban, és jövedelmünknek mégis sokkal nagyobb hányadát költjük tartós fogyasztási cikkekre mint régebben.

Iskola élet-közélen

Dohányzó fiatalok

Folyik a vita most mindennél a dohányzásról. Legélesebben az iskolákban. Jó néhány igazgató kártársal együtt magam is sokat törtem azon, hogy mi lenne a legjobb megoldás? A legegyszerűbb volna: kijelölni egy dohányzóhelyiséget, és szívja a cigarettát, aki csak akarja. Adódik egy közepes megoldás: a differenciálás elve. Eszerint a III—IV. osztályos tanulóknak (szülői engedély alapján) szabad a dohányzás, az alsósoknak pedig nem. (Ez esetben az I—II. osztályos tanulók szívják a cigarettát az illemhelyen.) De mit tegyen az az igazgató, aki egészségügyi okokból nem ért egyet a serdülő gyerekek korai dohányzásával? Körülbelül azt teheti, amit jó néhányan teszünk: szól érte, amikor csak teheti, s megkísérel meggyőzni a tanulókat a dohányzás ártalmáról az osztályfőnökkel és az iskolaorvossal együtt. Azaz: szemelomharcot folytat. (Mert ugyan melyik az a diák, aki abbahagyja a dohányzást a szép szóra? Különösen, ha tudja, hogy az engedelmességnek nincs semmi következménye.) Így a WC minden tiltakozás ellenére csak átalakul dohányzóhelyiséggé...

Az az érzésem, hogy a jövőben ismét napirendre kerül a dohányzás kérdése. Ugyanis az Egészségügyi Világszervezet felméréseket végzett, s adatai a dohányzással kapcsolatosan egészen megdöbbentőek. Nálunk, Magyarországon is nagyon érdekes a helyzet. Íme egy kis statisztika a dohányzók életkoráról és számáról: a 12—13 évesek 10 százaléka; a 14—15 évesek 13,5 százaléka; a 16—17 évesek 21,7 százaléka; a 18—25 évesek 40,6 szá-

zaléka. Elgondolkasztó adatok. Annál is inkább, mert a felmérések eredményei azt igazolják, hogy a dohányzás fiatal korban az egészségre és a szervezetre rendkívül károsan hat. Az egész szervrendszert megtámadja, de mindenekelőtt súlyos károkat okoz a serdülő központi és vegetatív idegrendszerében. Kevesen akarják tudomásul venni, hogy az órák szünetben elszívott cigarettának rossz hatása van az elkövetkező órákra. Közben panaszok jönnek a szülőktől, hogy kimerült a gyerek, tönkrement az idegrendszere, okolják a pedagógus módszerét, a tankönyveket, az oktatásügyet és így tovább —, de eszükbe se jutna, hogy például serdülő kislányoknak bizony nagyon sok az a napi 8—10 cigarettát. Pedig — sajnos — egyre inkább tapasztaljuk, hogy a diákjaink közül nagyon sokan egészségtelenül élnek, korán rászoknak a dohányzásra, a kávé- és alkoholfogyasztásra.

Dicséretes, hogy most már egyre jobban küzdünk a fiatalok korai alkoholfogyasztása ellen. De érdekes, hogy nehezen akarjuk felismerni, hogy az egész fiatal szervezetben a dohányzás épp olyan nagy kárt tesz, mint az alkohol. Miniszteri rendelet tiltja, hogy a tanulók kiránduláson szeszes italt fogyasszanak. Aki alkoholt fogyaszt, megbüntetik. De aki dohányzik, azt semmi baj nem éri. Sőt, talán épp azt a tanárt pellen-gérezzük ki, aki szót emel ellene.

Az egészséges életmódra való nevelés természetesen az iskola feladata is. De az alkoholfogyasztás és a dohányzás ellen egymagában hiába küzd. A szülői ház-

nak is sokkal jobban kellene segítenie, mint ahogy ma teszi. Józanul fel kell ismerni, hogy nagyon sok korai betegség mögött nem az iskolai túlteljesítés hatása, hanem a dohányzás, az alkoholfogyasztás stb. élvezetének következménye húzódik meg. A felelősség tehát egy-egy gyermek egészségéért, idegrendszeréért nemcsak az iskola ügye, hanem a szülőké is.

Úgy érzem, ilyen statisztikai adatok és orvosi vélemények alapján érdemes volna felülvizsgálni ebben a kérdésben is a régebbi álláspontokat...

Bánfalvi József

Nemzetközi ékszerkiállítás Szabadkán

Kincsekkel telt vitrinek a szabadkai nagy vásárcsarnokban

Szabadkán az idén már másodszor rendezik meg a nemzetközi ékszer- és órákiállítását, melynek tavaly is óriási közönsége és sikere volt. A június 4-től 13-ig tartó kiállításon — a nagy vásárcsarnokban — 600 négyzetméter kiállítási területen helyezik el a jugoszláv, a svájci, az olasz és a nyugatnémet aranyművesek remekait. A mesés gazdagság bemutatón több mint 3 mázsa aranyat, ékszerrel mutatnak be, a tavalyinak kétszeresét.

A kiállítást divat- és ékszerbemutatókkal kapcsolják egybe: az első 3 napon rendeznek műsort. A roppant gazdag érték megőrzésére a legmodernebb biztonsági berendezéseket szerelik fel a vásárcsarnokba.

A szegedi Szabadka sok testvéri érdeklődőt is vár a kiállításra.